HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

20 septembrie 2018*

„Trimitere preliminară – Contracte încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive – Articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 – Obligația de a redacta clauzele în mod clar și inteligibil – Articolul 7 – Sesizarea instanțelor de către persoane sau organizații care au un interes legitim de a proteja consumatorii împotriva utilizării clauzelor abuzive – Reglementare națională care condiționează posibilitatea unei asociații de protecție a consumatorilor de a interveni în procedură de consimțământul consumatorului – Credit de consum – Directiva 87/102/CEE – Articolul 4 alineatul (2) – Obligația de a indica rata anuală a dobânzii în contractul scris – Contract care conține numai o ecuație matematică de calcul al ratei anuale a dobânzii, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul”

În cauza C-448/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov, Slovacia), prin decizia din 16 mai 2017, primită de Curte la 25 iulie 2017, în procedura

EOS KSI Slovensko s. r. o.

împotriva

Ján Danko,

Margita Danková,

cu participarea:

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul J. Malenovský, președinte de cameră, domnii M. Safjan (raportor) și M. Vilaras, judecători,

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: slovaca.

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru guvernul slovac, de B. Ricziová, în calitate de agent,

– pentru Comisia Europeană, de A. Tokár și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 4 alineatul (2) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între EOS KSI Slovensko s. r. o. (denumită în continuare „EOS”), pe de o parte, și domnul Ján Danko și doamna Margita Danková, pe de altă parte, în legătură cu o cerere de plată a sumelor restante datorate în temeiul unui credit de consum.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 87/102

3 Articolul 1 din Directiva 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1987, L 42, p. 48, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 (JO 1998, L 101, p. 17, Ediție specială, 15/vol. 4, p. 210) (denumită în continuare „Directiva 87/102”), prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică contractelor de credit.

(2) În sensul prezentei directive:

[…]

(d) «cost total al creditului pentru consumator» înseamnă toate costurile aferente creditului, inclusiv dobânda și alte taxe pe care consumatorul este obligat să le plătească pentru credit.

(e) «rata anuală a dobânzii aferente creditului» înseamnă costul total al creditului pentru consumator, exprimat ca procent anual din suma creditului acordat și calculat în conformitate cu articolul 1a.”

4 Articolul 1a din Directiva 87/102 prevede:

„(1) (a) Dobânda anuală efectivă, care este egală, pe o perioadă de un an, cu valoarea actuală a tuturor angajamentelor (trageri, rambursări și costuri), viitoare sau prezente, convenite de creditor și de consumator, este calculată în conformitate cu formula matematică stabilită în anexa II.;

(b) În anexa III sunt prezentate patru metode de calcul cu scop ilustrativ.

(2) În scopul calculării dobânzii anuale efective, se determină «costul total al creditului pentru consumator», astfel cum este definit la articolul 1 alineatul (2) litera (d), cu excepția următoarelor costuri: […]

[…]

(4) (a) Rata procentuală anuală se calculează în momentul încheierii contractului de credit, fără a se aduce atingere dispozițiilor articolului 3 privind publicitatea și ofertele speciale.;

(b) Calculul se realizează presupunându-se că contractul de credit este valabil pe perioada convenită, iar creditorul și consumatorul își îndeplinesc obligațiile prevăzute în termenul și la datele convenite.

[…]

(6) În cazul contractelor de credit care cuprind clauze care permit variații ale ratei dobânzii aferente creditului și, dacă este cazul, ale cheltuielilor incluse în dobânda anuală efectivă, dar necuantificabile la momentul calculării, dobânda anuală efectivă se calculează pe baza ipotezei conform căreia rata dobânzii aferente creditului și celelalte costuri vor rămâne fixe în raport cu nivelul inițial și se vor aplica până la încetarea contractului de credit.

[…]”

5 Articolul 4 din această directivă prevede la alineatul (2):

„Contractul scris cuprinde:

(a) indicarea ratei anuale a dobânzii aferente creditului;

(b) indicarea condițiilor în care se poate modifica rata anuală a dobânzii aferente creditului.

[…]”

6 Directiva 87/102 a fost abrogată de la 11 iunie 2010, potrivit articolului 29 din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificare în JO 2009, L 207, p. 14). Ținând seama de data faptelor din cauza principală, Directiva 87/102 rămâne aplicabilă în speță.

Directiva 93/13

7 Potrivit articolului 1 alineatul (2) din Directiva 93/13:

„Dispozițiile prezentei directive nu se aplică clauzelor contractuale care reflectă acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii sau dispozițiile ori principiile din convențiile internaționale la care statele membre sau [Uniunea Europeană] sunt părți, în special în domeniul transportului.”

8 Articolul 3 alineatul (1) din această directivă prevede:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

9 Articolul 4 din directiva menționată prevede:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil."

10 Articolul 5 din aceeași directivă are următorul cuprins:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. Această normă de interpretare nu se aplică în contextul procedurilor prevăzute la articolul 7 alineatul (2)."

11 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive."

12 Articolul 7 din această directivă prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.

(3) Cu respectarea legislației interne, acțiunile menționate la alineatul (2) pot fi îndreptate, separat sau în ansamblu, împotriva unui număr de vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»] din același sector economic sau împotriva asociațiilor acestora care utilizează sau recomandă utilizarea acelorași clauze contractuale generale sau a unor clauze similare."

13 Articolul 8 din directiva menționată prevede:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție."

Dreptul slovac

14 Articolul 53a din Občiansky zákonníku (Codul civil) care transpune articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 interzice tuturor profesioniștilor să continue să utilizeze o clauză contractuală care a fost recunoscută ca fiind abuzivă de către o instanță într-o hotărâre pronunțată în cadrul unui litigiu în domeniul dreptului consumului. Cu toate acestea, această dispoziție impune ca consumatorul să fie la originea litigiului sau, atunci când este pârât, să îndeplinească un act de procedură.

15 Articolul 93 din zákon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (Legea nr. 99/1963 privind Codul de procedură civilă), în versiunea aplicabilă faptelor din litigiul principal (denumită în continuare „Codul de procedură civilă"), prevede:

„1) Poate interveni în susținerea concluziilor reclamantului sau ale pârâtului persoana care are un interes juridic în urma procedurii […].

2) Poate de asemenea interveni în susținerea concluziilor reclamantului sau ale pârâtului orice persoană juridică a cărei activitate are ca obiect protecția unor drepturi în aplicarea unei anumite dispoziții.

3) Această persoană intervine în procedură din proprie inițiativă sau la cererea unei părți transmisă de instanță. Instanța nu se pronunță cu privire la admisibilitatea cererii de intervenție decât atunci când este sesizată cu o cerere în acest sens.

4) În cadrul procedurii, intervenientul are aceleași drepturi și obligații ca o parte din procedură. Totuși, intervenientul acționează numai în nume propriu. În cazul în care actele sale sunt contrare celor ale părții în susținerea căreia intervine, instanța le apreciază după examinarea tuturor circumstanțelor."

16 Potrivit articolului 172 din Codul de procedură civilă:

„1) Instanța poate emite o ordonanță de plată chiar și în lipsa unei cereri exprese a solicitantului și fără să fi audiat pârâtul dacă în cerere se invocă dreptul la plata unei sume rezultate din împrejurările invocate de solicitant. În ordonanța de plată, instanța somează pârâtul să achite solicitantului, în 15 zile de la notificare, creanța exigibilă și cheltuielile de judecată sau să formuleze în acest termen o opoziție la instanța care a emis ordonanța de plată. Opoziția împotriva ordonanței de plată trebuie să fie motivată pe fond. […]

[…]

3) În cazul în care instanța nu emite ordonanța de plată, acesta dispune organizarea unei ședințe.

[…]

7) Dacă în cerere se invocă un drept parțial vădit incompatibil cu legislația, instanța nu emite o ordonanță de plată, cu consimțământul solicitantului, decât pentru capătul de cerere care nu este vizat de incompatibilitatea menționată; din momentul exprimării consimțământului, procedura nu mai are ca obiect decât acest capăt de cerere, iar instanța nu se pronunță cu privire la celelalte aspecte. Obiectul procedurii rămâne, chiar și după emiterea ordonanței de plată, capătul de cerere cu privire la care instanța a emis ordonanța de plată menționată; această dispoziție se aplică de asemenea în cazul în care este formulată opoziție.

[…]

9) În cazul revendicării dreptului la plata unei sume în temeiul unui contract încheiat cu un consumator și în cazul în care pârâtul este un consumator, instanța nu emite o ordonanță de plată decât dacă contractul cuprinde clauze abuzive.”

17 Potrivit articolului 4 alineatul 2 litera g) din Legea nr. 258/2001 privind creditul de consum aplicabil faptelor din litigiul principal, se consideră că un contract de credit de consum care nu menționează rata anuală a dobânzii aferente creditului (denumită în continuare „DAE”) nu generează dobânzi ori costuri.

Litigiul principal și întrebările preliminare

18 La 24 octombrie 2005, domnul Danko a încheiat cu Všeobecná úverová banka a.s. un contract de credit de consum care poate fi reînnoit pentru suma de 30 000 de coroane slovace (SKK) (aproximativ 995 de euro). Ulterior, creditorul a cesionat creanța sa rezultată din contractul menționat lui EOS, societate specializată în recuperarea creanțelor.

19 Din decizia de trimitere reiese că contractul în discuție în litigiul principal nu indica DAE și că în cuprinsul acestuia nu figura decât o ecuație matematică de calcul al DAE, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul.

20 Invocând încălcarea contractului menționat de către debitor, EOS a introdus la Okresný súd Humenné (Tribunalul Departamental din Humenné, Slovacia) o acțiune având ca obiect plata sumei de 1 123,12 euro, majorată cu penalități de întârziere la rata de 9,5 %. Aceasta a solicitat în acest sens emiterea unei ordonanțe de plată în temeiul articolului 172 alineatul 1 din Codul de procedură civilă, această procedură accelerată fiind caracterizată de faptul că decizia pe fond este adoptată fără organizarea unei ședințe, fără administrarea de probe și numai pe baza afirmațiilor reclamantului.

21 La 24 august 2012, Okresný súd Humenné (Tribunalul Departamental din Humenné) a emis ordonanța de plată solicitată. Această ordonanță nu a fost emisă de un magistrat, ci de un funcționar. Instanța menționată nu a luat în considerare faptul că contractul de credit în discuție în litigiul principal nu indica DAE și nici nu a examinat eventualul caracter abuziv al clauzelor din acest contract.

22 Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS, asociație slovacă de protecție a consumatorilor (denumită în continuare „HOOS”) care a intervenit în susținerea drepturilor domnului Danko și ale doamnei Danková, a formulat opoziție împotriva ordonanței de plată.

23 Prin ordonanța din 17 ianuarie 2013, Okresný súd Humenné (Tribunalul Departamental din Humenné) a respins opoziția respectivă pentru motivul că, de vreme ce consumatorul nu a formulat el însuși opoziție, nu erau îndeplinite condițiile necesare pentru ca HOOS să poată interveni în procedură.

24 Sesizată cu o acțiune formulată de HOOS, Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov, Slovacia) a anulat ordonanța menționată la punctul precedent prin ordonanța din 30 septembrie 2013 și a dispus ca Okresný súd Humenné (Tribunalul Departamental din Humenné) să organizeze o ședință, să administreze probe și să se pronunțe din nou cu privire la fondul litigiului după efectuarea unui control jurisdicțional al clauzelor contractuale din contractul de credit în discuție în litigiul principal. Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov) a admis opoziția formulată de HOOS pentru motivul că aceasta dispunea de aceleași drepturi ca și un consumator-împrumutat și a considerat că cauza din litigiul principal nu putea fi supusă procedurii accelerate, întrucât aceasta din urmă exclude organizarea unei ședințe și administrarea de probe.

25 Procurorul general (Slovacia) a introdus un recurs extraordinar în casație împotriva ordonanței Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov) în fața Najvyšší súd (Curtea Supremă, Slovacia).

26 Prin ordonanța din 10 martie 2015, Najvyšší súd (Curtea Supremă) a anulat ordonanța Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov) și a trimis cauza spre rejudecare la această din urmă instanță. Prima dintre aceste instanțe a constatat că finalitatea intervenției unei asociații de protecție a consumatorilor nu se poate realiza decât după apariția unui litigiu, adică numai din momentul în care consumatorul formulează o opoziție împotriva unei ordonanțe de plată.

27 Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov) ridică problema dacă reglementarea națională respectă principiul echivalenței prevăzut de dreptul Uniunii, în ceea ce privește condițiile în care o asociație de protecție a consumatorilor poate interveni în procedură în interesul consumatorului în raport cu normele generale ale dreptului slovac privind intervenția în interesul pârâtului.

28 În această privință, instanța de trimitere arată că în cazul în care un consumator pârât într-un litigiu este, în cadrul procedurii având ca obiect încetarea utilizării clauzelor abuzive în contractele încheiate cu un profesionist, prevăzută la articolul 53a din Codul civil, neinformat și neactiv și în cazul în care acesta nu poate fi contactat, drepturile sale nu ar fi apărate în mod corespunzător dacă instanța sesizată cu o cerere de emitere a unei ordonanțe de plată ar trebui să renunțe la controlul caracterului abuziv al clauzelor respective.

29 Or, dispozițiile de drept slovac nu ar permite unei asociații de protecție a consumatorilor să intervină în procedură în interesul consumatorului, în măsura în care aceste dispoziții ar impune ca:

– consumatorul să își dea acordul scris pentru o asemenea intervenție;

– mijloacele de apărare invocate de asociația menționată să fie aprobate și de consumator, în calitate de pârât;

– consumatorul să își dea acordul pentru ca o asemenea asociație să poată formula o acțiune împotriva unei decizii judecătorești care îl privește.

30 Potrivit instanței de trimitere, în cauza principală, dreptul slovac a fost aplicat în mod mai puțin avantajos decât dacă ar fi fost vorba despre o situație care nu prezenta niciun element care să intre sub incidența dreptului Uniunii, cu încălcarea jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, punctul 46). Astfel, într-o situație care nu intră sub incidența dreptului Uniunii, litigiul ia naștere în ziua depunerii cererii de chemare în judecată în fața instanței naționale, astfel încât intervenientul poate interveni în procedură încă de la începutul acesteia.

31 În sfârșit, în ceea ce privește clauza contractuală în discuție în litigiul principal care privește DAE, instanța de trimitere consideră că aceasta nu este transparentă și că este contrară bunelor moravuri, astfel încât, potrivit dreptului slovac, ar trebui să se considere că creditul în discuție în litigiul principal nu produce nici dobânzi, nici costuri. În opinia acestei instanțe, o asemenea sancțiune ar fi proporțională și disuasivă în raport cu cerințele impuse de Curte în Hotărârea din 9 noiembrie 2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, punctele 65 și 69).

32 În aceste condiții, Krajský súd v Prešove (Curtea Regională din Prešov) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Ținând seama de Hotărârea [din 27 februarie 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101)] și de considerațiile formulate de [Curte] la punctul 46 din [această hotărâre], o reglementare care pune pe picior de egalitate interesele protejate de lege și protecția drepturilor consumatorilor împotriva clauzelor abuzive nu permite, pe de o parte, fără acordul consumatorului pârât, unei persoane

juridice a cărei activitate constă în protejarea colectivă a consumatorilor împotriva clauzelor abuzive și în a asigura respectarea articolului 7 alineatul (1) din Directiva [93/13], astfel cum a fost transpus de articolul 53a alineatele 1 și 2 din Codul civil, să intervină în calitate de intervenient într-o procedură judiciară încă de la începutul acesteia și nu permite exercitarea efectivă, în prezenta procedură, a mijloacelor de apărare și de atac în sprijinul consumatorului în scopul de a-l proteja împotriva utilizării generalizate a clauzelor abuzive, în timp ce, într-o altă situație, intervenientul care are un interes ca obiectul procedurii să fie soluționat pe fond (din punct de vedere patrimonial) și care intervine într-o procedură judiciară în susținerea pârâtului nu are nevoie de acordul acestuia din urmă pentru a interveni în procedura judiciară încă de la începutul acesteia în scopul de a exercita în mod util mijloacele de apărare și de atac în sprijinul pârâtului în susținerea căruia acesta intervine este contrară principiului echivalenței din dreptul Uniunii?

2) Având în vedere [Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), și Hotărârea din 23 aprilie 2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262)], termenul «inteligibil» care figurează la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză poate fi calificată ca «neinteligibilă», ceea ce are drept consecință juridică faptul că instanța analizează din oficiu caracterul abuziv al clauzei, chiar dacă regimul juridic (instrumentul) care reglementează această clauză contractuală este, în sine, complicat astfel încât consecințele sale juridice sunt previzibile cu dificultate pentru consumatorul mediu, iar înțelegerea sa necesită, în general, consiliere juridică specializată al cărei cost este disproporționat în raport cu valoarea prestației pe care consumatorul o primește în temeiul contractului?

3) În cazul în care o instanță se pronunță asupra drepturilor care decurg dintr-un contract încheiat cu un consumator invocate împotriva consumatorului în calitatea sa de pârât, numai în temeiul afirmațiilor reclamantului, emițând o ordonanță de plată în cadrul unei proceduri accelerate, fără să fi aplicat nicidecum în cadrul procedurii dispoziția de la articolul 172 alineatul 9 din Codul de procedură civilă, care prevede interdicția de a emite o ordonanță de plată dacă contractul încheiat cu un consumator cuprinde clauze abuzive, legislația unui stat membru care, din moment ce instanța nu aplică obligația rezultată de la articolul 172 alineatul (9) din Codul de procedură civilă și având în vedere termenul scurt pentru a introduce o opoziție împotriva unei ordonanțe de plată și eventuala imposibilitate de a contacta consumatorul, nu permite unei asociații de protecție a consumatorilor care are calitatea și este abilitată să aplice articolul 7 alineatul (1) din Directiva [93/13], astfel cum a fost transpus de dispozițiile articolului 53a alineatele 1 și 2 din Codul civil, să valorifice în mod util, fără acordul consumatorului (dar fără ca acesta să își exprime dezacordul), singurul mijloc de apărare al consumatorului sub forma unei opoziții împotriva ordonanței de plată este contrară dreptului Uniunii?

4) În vederea unui răspuns la a doua și la a treia întrebare, putem considera relevantă împrejurarea că, în temeiul ordinii publice, consumatorul nu are dreptul la reprezentare juridică obligatorie și că ignoranța sa coroborată cu lipsa reprezentării juridice se află la baza riscului, care nu e neglijabil, să nu invoce caracterul abuziv al clauzelor contractuale și să nu îndeplinească nici măcar un act care să autorizeze intervenția în procedura judiciară, în sprijinul poziției sale, a unei asociații de protecție a consumatorilor, care are calitatea și este abilitată să execute articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, astfel cum a fost transpus de articolul 53a alineatele 1 și 2 din Codul civil?

5) O reglementare precum procedura accelerată privind o ordonanță de plată [articolul 172 alineatele (1) și următoarele din Codul de procedură civilă] care permite acordarea, cu efectele juridice pe care le implică o decizie judecătorească, 1) a unei sume în favoarea profesionistului 2) în cadrul unei proceduri accelerate 3) de către personalul administrativ aferent unei instanțe 4) doar pe baza afirmațiilor profesionistului, și aceasta 5) fără administrarea probei și într-o situație în care 6) consumatorul nu e reprezentat de un specialist al dreptului, iar 7) apărarea sa nici nu poate fi asigurată în mod util, fără consimțământul său, de către o asociație de protecție a consumatorilor care are calitatea și care este abilitată să execute articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, astfel

cum a fost transpus de dispozițiile articolului 53a alineatele 1 și 2 din Codul civil, este contrară dreptului Uniunii și în special cerinței de a aprecia toate împrejurările cauzei în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva [93/13]?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

33 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle în esență dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în litigiul principal, care nu permite unei organizații de protecție a consumatorilor să intervină, în interesul consumatorului, într-o procedură a ordonanței de plată în legătură cu un consumator individual și să formuleze o opoziție împotriva unei astfel de ordonanțe în lipsa contestării acesteia de către consumatorul menționat.

34 În această privință, trebuie să se arate că articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 obligă statele membre să se asigure că există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Reiese din articolul 7 alineatul (2) din această directivă că aceste mijloace cuprind posibilitatea ca persoanele sau organizațiile care au un interes legitim în protecția consumatorilor să introducă o acțiune în justiție pentru a se stabili dacă clauzele elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive și pentru a obține, dacă este cazul, interzicerea acestora (Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, punctul 43 și jurisprudența citată).

35 Cu toate acestea, nici Directiva 93/13, nici cele care au urmat, care completează normele administrative din materia protecției consumatorilor, nu conțin dispoziții care să reglementeze rolul pe care l-ar putea juca sau care ar trebui să fie conferit asociațiilor pentru protecția consumatorilor în cadrul litigiilor individuale care implică un consumator. Astfel, Directiva 93/13 nu reglementează problema dacă astfel de asociații ar trebui să aibă dreptul să intervină în susținerea consumatorilor în cadrul unor astfel de litigii individuale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, punctul 45).

36 În consecință, în lipsa unei reglementări a Uniunii în ceea ce privește posibilitatea asociațiilor pentru protecția consumatorilor să intervină în litigiile individuale în care sunt implicați consumatori, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru sarcina să prevadă astfel de norme în temeiul principiului autonomiei procesuale, însă cu condiția ca aceste norme să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile situațiilor similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, punctul 46).

37 În ceea ce privește, în primul rând, principiul echivalenței, instanța de trimitere observă că condițiile cărora reglementarea națională în discuție în litigiul principal le subordonează admisibilitatea unei intervenții a unei asociații de protecție a consumatorilor ar fi mai favorabile atunci când calea de atac este formulată exclusiv pe baza dreptului intern decât atunci când aceasta este formulată pe baza dreptului Uniunii. Astfel, în timp ce într-o cauză care nu prezintă elemente care să intre sub incidența dreptului Uniunii, litigiul ia naștere, potrivit jurisprudenței naționale, în ziua depunerii cererii de chemare în judecată în fața instanței, astfel încât intervenientul este abilitat să intervină în procedură încă de la începutul acesteia, în cauza principală, care intră sub incidența dreptului Uniunii, dimpotrivă, ar rezulta că litigiul ia naștere numai din momentul în care consumatorul formulează opoziție împotriva ordonanței de plată, astfel încât asociația de protecție a consumatorilor respectivă nu ar putea interveni decât din momentul opoziției.

38 În această privință, trebuie amintit că respectarea principiului echivalenței impune ca o normă națională să se aplice nediferențiat procedurilor întemeiate pe dreptul Uniunii și celor întemeiate pe dreptul național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 octombrie 2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, punctul 30).

39 În consecință, acest principiu trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care supune intervenția asociațiilor consumatorilor în litigiile care intră sub incidența dreptului Uniunii unor condiții mai puțin favorabile decât cele aplicabile în cazul litigiilor care intră exclusiv sub incidența dreptului intern.

40 Deși guvernul slovac afirmă în observațiile sale scrise că aplicarea diferențiată a normelor naționale identificate de instanța de trimitere nu este întemeiată pe legătura existentă sau nu a litigiului cu dreptul Uniunii, ci pe natura diferită a procedurilor în cauză, revine însă instanței de trimitere, care cunoaște în mod direct modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție în ordinea sa juridică internă, să verifice respectarea principiului echivalenței în cauza cu care este sesizată, efectuând o analiză a căilor de atac vizate din perspectiva obiectului, a cauzei și a elementelor esențiale ale acestora.

41 În ceea ce privește, în al doilea rând, principiul efectivității, Curtea a statuat deja că refuzul de a admite intervenția unei asociații de protecție a consumatorilor într-o procedură care privește un consumator nu afectează dreptul acestei asociații de a introduce o cale de atac jurisdicțională efectivă în vederea apărării drepturilor care îi sunt recunoscute în calitate de asociație de acest tip, constând în special în dreptul acesteia de a formula acțiuni colective care îi este conferit de articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13. De altfel, trebuie să se adauge că, în temeiul reglementării naționale în discuție în litigiul principal, o asociație poate să reprezinte în mod direct un astfel de consumator în orice procedură, inclusiv o procedură de executare, pe baza împuternicirii date de acesta din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 februarie 2014, Pohotovosť, C-470/12, EU:C:2014:101, punctele 54 și 55).

42 În aceste condiții, nu rezultă că reglementarea națională în discuție în litigiul principal încalcă principiul efectivității în ceea ce privește dreptul asociațiilor de protecție a consumatorilor de a interveni în litigiile în care sunt implicați consumatori, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal.

43 Având în vedere toate considerațiile precedente, trebuie să se răspundă la prima întrebare că Directiva 93/13 coroborată cu principiul echivalenței trebuie interpretată în sensul că aceasta se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal care nu permite unei organizații de protecție a consumatorilor să intervină, în interesul consumatorului, într-o procedură a ordonanței de plată în legătură cu un consumator individual și să formuleze o opoziție împotriva unei astfel de ordonanțe în lipsa contestării acesteia de către consumatorul menționat, în cazul în care reglementarea respectivă supune efectiv intervenția asociațiilor de consumatori în litigiile care intră sub incidența dreptului Uniunii unor condiții mai puțin favorabile decât cele aplicabile litigiilor care intră sub incidența exclusivă a dreptului intern, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la întrebările a treia-a cincea

44 Prin intermediul întrebărilor a treia-a cincea, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere urmărește să afle în esență dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că aceasta se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal care, deși prevede, în stadiul emiterii unei ordonanțe de plată împotriva unui consumator, controlul caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și acest consumator, pe de o parte, acordă unui

funcționar administrativ aferent unei instanțe, care nu are statutul de magistrat, competența de a emite această ordonanță de plată și, pe de altă parte, limitează la 15 zile termenul pentru a formula opoziție și impune ca aceasta din urmă să fie motivată pe fond.

45 În această privință, trebuie amintit că protecția efectivă a drepturilor care decurg din Directiva 93/13 nu poate fi garantată decât cu condiția ca sistemul procedural național să permită, în cadrul procedurii ordonanței de plată sau în cel al procedurii de executare a unei asemenea ordonanțe, un control din oficiu, efectuat de instanță, al naturii potențial abuzive a clauzelor cuprinse în contractul în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punctele 45 și 46).

46 Astfel, în ipoteza în care în stadiul executării ordonanței de plată nu este prevăzut niciun control din oficiu, efectuat de instanță, al naturii potențial abuzive a clauzelor cuprinse în contractul în cauză, trebuie să se considere că o reglementare națională este de natură să aducă atingere efectivității protecției urmărite de Directiva 93/13, în cazul în care aceasta nu prevede un astfel de control în stadiul emiterii ordonanței sau atunci când un astfel de control este prevăzut numai în stadiul opoziției împotriva ordonanței emise, dacă există un risc care nu este neglijabil ca consumatorul în cauză să nu formuleze opoziția necesară fie din cauza termenului deosebit de scurt prevăzut pentru aceasta, fie având în vedere costurile pe care le-ar presupune o acțiune în justiție în raport cu cuantumul creanței contestate, fie pentru că legislația națională nu prevede obligația comunicării tuturor informațiilor necesare acestuia pentru a-i permite să stabilească întinderea drepturilor sale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 54, și Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punctul 52).

47 În speță, articolul 172 alineatul 9 din Codul de procedură civilă prevede că, în cazul revendicării dreptului la plata unei sume în temeiul unui contract încheiat cu un consumator și în cazul în care pârâtul este un consumator, instanța nu emite ordonanța de plată dacă contractul cuprinde clauze abuzive.

48 Cu toate acestea, decizia de trimitere precizează că reglementarea națională acordă competența în materie de emitere de ordonanțe de plată unui funcționar al instanței care nu are statutul de magistrat.

49 În această privință, este necesar să se arate că menținerea efectului util al Directivei 93/13 se opune unei reglementări naționale care permite emiterea unei ordonanțe de plată fără ca consumatorul să fie în măsură să beneficieze, în niciun moment al procedurii, de garanția că un control al inexistenței unei clauze abuzive în contractul în cauză va fi efectuat de către o instanță (a se vedea in acest sens Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punctul 45).

50 În consecință, împrejurarea că reglementarea națională acordă competența în materie de emitere de ordonanțe de plată unui funcționar care nu are statutul de magistrat nu este de natură să aducă atingere menținerii efectului util al Directivei 93/13 dacă un astfel de control efectuat de o instanță al inexistenței unei clauze abuzive în contract este prevăzut în stadiul executării ordonanței de plată sau în cazul opoziției împotriva acesteia.

51 În aceste condiții, astfel cum s-a amintit la punctul 46 din prezenta hotărâre, existența unui astfel de control numai în stadiul opoziției nu este susceptibilă să mențină efectul util al Directivei 93/13 decât dacă consumatorii nu sunt descurajați să formuleze o asemenea opoziție.

52 Or, în speță, reglementarea națională în discuție în litigiul principal prevede un termen de numai 15 zile în cursul căruia consumatorul poate formula opoziție împotriva ordonanței de plată și impune, în plus, acestuia să își motiveze opoziția pe fond.

53 În consecință, în prezența unei astfel de reglementări, există un risc care nu este neglijabil ca consumatorul în cauză să nu formuleze opoziție și, prin urmare, controlul din oficiu efectuat de o instanță al inexistenței unei clauze abuzive în contractul vizat să nu poată fi efectuat.

54 În lumina acestor considerații, trebuie să se răspundă la întrebările a treia-a cincea că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal care, deși prevede, în stadiul emiterii unei ordonanțe de plată împotriva unui consumator, controlul caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și acest consumator, pe de o parte, acordă unui funcționar administrativ aferent unei instanțe, care nu are statutul de magistrat, competența de a emite această ordonanță de plată și, pe de altă parte, prevede un termen de 15 zile pentru a formula opoziție și impune ca aceasta din urmă să fie motivată pe fond, în cazul în care un astfel de control din oficiu nu este prevăzut în stadiul executării ordonanței menționate, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare

Cu privire la admisibilitate

55 În observațiile sale scrise, guvernul slovac susține în esență că acest aspect prezintă un caracter ipotetic, având în vedere că o eventuală recunoaștere de către instanța de trimitere a calității procesuale active a HOOS ar determina anularea ordonanței Okresný súd Humenné (Tribunalul Departamental din Humenné) din 17 ianuarie 2013 și trimiterea cauzei spre rejudecare în fața acestuia. Astfel, instanța de trimitere nu s-ar pronunța asupra caracterului abuziv al clauzei contractuale în discuție.

56 În această privință trebuie amintit că, conform unei jurisprudențe constante, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește sub răspunderea sa și a cărui exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de pertinență. Refuzul Curții de a se pronunța asupra unei cereri formulate de o instanță națională nu poate interveni decât atunci când este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care îi sunt adresate (Hotărârea din 21 septembrie 2017, Malta Dental Technologists Association și Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punctul 28, precum și jurisprudența citată).

57 Pe de altă parte, instanța națională este cea care decide în ce stadiu al procedurii este cazul ca această instanță să adreseze o întrebare preliminară Curții (Hotărârea din 21 septembrie 2017, Malta Dental Technologists Association și Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punctul 29, precum și jurisprudența citată).

58 În lumina acestei jurisprudențe și ținând seama de răspunsul la cea dintâi, la a treia, la a patra și la a cincea întrebare, trebuie constatat că a doua întrebare este admisibilă.

Cu privire la fond

59 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle în esență dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că clauza unui contract de credit de consum referitoare la costul creditului trebuie privită ca fiind redactată în mod clar și inteligibil, în sensul acestei dispoziții, în cazul în care acest contract, pe de o parte, nu indică DAE și nu conține decât o ecuație matematică de calcul al acestei DAE, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul, și, pe de altă parte, nu menționează rata dobânzii.

60 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede că aprecierea caracterului abuziv al clauzelor unui contract încheiat cu un consumator nu privește nici definirea obiectului contractului, nici justețea prețului sau a remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.

61 În această privință, Curtea a avut ocazia să precizeze că această cerință de transparență a clauzelor contractuale, amintită de asemenea la articolul 5 din Directiva 93/13, nu poate fi redusă numai la caracterul inteligibil al acestora pe plan formal și gramatical, ci că, dimpotrivă, întrucât sistemul de protecție pus în aplicare de această directivă se întemeiază pe ideea că, în ceea ce privește printre altele nivelul de informare, consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de profesionist, această cerință privind redactarea clară și inteligibilă a clauzelor contractuale și, prin urmare, privind transparența, impusă de aceeași directivă, trebuie înțeleasă în mod extensiv (a se vedea Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 44, precum și jurisprudența citată).

62 În consecință, pentru a stabili dacă clauza dintr-un contract de credit referitoare la costul acestuia, care, în acest temei, privește obiectul principal al contractului, este redactată în mod clar și inteligibil, trebuie să se țină seama de ansamblul dispozițiilor de drept al Uniunii care stabilesc obligații în materie de informare a consumatorilor care sunt susceptibile să se aplice contractului în cauză.

63 Or, Curtea a statuat deja, în ceea ce privește Directiva 87/102, că, având în vedere obiectivul de protecție a consumatorilor urmărit de această directivă împotriva condițiilor de creditare inechitabile și pentru a-i permite să cunoască pe deplin condițiile executării ulterioare a contractului subscris, articolul 4 din directiva menționată impune ca, la încheierea contractului, debitorul să fie în posesia tuturor elementelor care pot avea efect asupra întinderii obligației sale (Hotărârea din 9 iulie 2015, Bucura, C-348/14, nepublicată, EU:C:2015:447, punctul 57 și jurisprudența citată).

64 Conform articolului 4 alineatele (1) și (2) din Directiva 87/102, contractul de credit trebuie întocmit în scris și acest document trebuie să cuprindă mențiunea DAE, precum și condițiile în care aceasta din urmă poate fi modificată. Articolul 1a din această directivă stabilește modalitățile de calcul al DAE și precizează, la alineatul (4) litera (a), că acesta trebuie calculat „la data încheierii contractului”. Această informare a consumatorului asupra costului global al creditului, sub forma unei dobânzi calculate potrivit unei formule matematice unice, are, așadar, o importanță esențială (a se vedea în acest sens Ordonanța din 16 noiembrie 2010, Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punctele 69 și 70).

65 În consecință, lipsa mențiunii DAE într-un contract de credit poate constitui un element decisiv în cadrul analizei de către instanța națională în discuție a aspectului dacă clauza din acest contract referitoare la costul creditului este redactată în mod clar și inteligibil, în sensul articolului 4 din Directiva 93/13. În cazul în care nu aceasta este situația, această instanță națională este competentă să aprecieze caracterul abuziv al unei asemenea clauze în sensul articolului 3 din această directivă (a se vedea în acest sens Ordonanța din 16 noiembrie 2010, Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, punctele 71 și 72).

66 Trebuie adăugat că situația în care, precum în cauza principală, contractul conține numai o ecuație matematică de calcul al acestei DAE într-un contract de credit, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul, trebuie asimilată situației lipsei indicării DAE într-un contract de credit.

67 Astfel, într-o asemenea situație, consumatorul nu poate fi considerat ca având cunoștință pe deplin de condițiile executării viitoare a contractului subscris, la încheierea acestuia, și, prin urmare, ca fiind în posesia tuturor elementelor care pot avea efect asupra întinderii obligației sale.

68 Ținând seama de considerațiile anterioare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că în cazul în care un contract de credit de consum, pe de o parte, nu indică DAE și nu conține decât o ecuație matematică de calcul al acestei DAE, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul, și, pe de altă parte, nu menționează rata dobânzii, o asemenea împrejurare constituie un element decisiv în cadrul analizei de către instanța națională în discuție a aspectului dacă clauza din contractul menționat referitoare la costul creditului este redactată în mod clar și inteligibil, în sensul dispoziției menționate.

Cu privire la cheltuielile de judecată

69 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

1) **Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, coroborată cu principiul echivalenței, trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal care nu permite unei organizații de protecție a consumatorilor să intervină, în interesul consumatorului, într-o procedură a ordonanței de plată în legătură cu un consumator individual și să formuleze o opoziție împotriva unei astfel de ordonanțe în lipsa contestării acesteia de către consumatorul menționat, în cazul în care reglementarea respectivă supune efectiv intervenția asociațiilor de consumatori în litigiile care intră sub incidența dreptului Uniunii unor condiții mai puțin favorabile decât cele aplicabile litigiilor care intră sub incidența exclusivă a dreptului intern, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**

2) **Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal care, deși prevede, în stadiul emiterii unei ordonanțe de plată împotriva unui consumator, controlul caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și acest consumator, pe de o parte, acordă unui funcționar administrativ aferent unei instanțe, care nu are statutul de magistrat, competența de a emite această ordonanță de plată și, pe de altă parte, prevede un termen de 15 zile pentru a formula opoziție și impune ca aceasta din urmă să fie motivată pe fond, în cazul în care un astfel de control din oficiu nu este prevăzut în stadiul executării ordonanței menționate, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**

3) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că în cazul în care un contract de credit de consum, pe de o parte, nu indică rata anuală a dobânzii aferente creditului și nu conține decât o ecuație matematică de calcul al acestei rate anuale a dobânzii aferente creditului, care nu este însoțită de elementele necesare pentru efectuarea acestui calcul, și, pe de altă parte, nu menționează rata dobânzii, o asemenea împrejurare constituie un element decisiv în cadrul analizei de către instanța națională în discuție a aspectului dacă clauza din contractul menționat referitoare la costul creditului este redactată în mod clar și inteligibil, în sensul dispoziției menționate.**

Semnături